

MARDİN'DE ALBASTIDAN KORUNMA BİÇİMLERİ

Meryem Bulut*

GİRİŞ

İnsanlar, doğum gibi doğal bir olayı çeşitli anlamlar yükleyerek kültürel bir duruma dönüştürmüşlerdir. Doğum; her toplumda anne, bebek ve akrabalarıyla ilgili davranışları içeren bir toplumsal örgütlenme içinde karşlanır (Emiroğlu vd. 2003:237). Doğuma bağlı olarak gerçekleştirilen uygulamalar, toplumun yaşam tarzı ve kadınlara karşı tutumu hakkında bilgi vermektedir. Geleneksel toplumlarda doğumdan sonra kırk gün, loğusalık dönemi olarak adlandırılır. Bu dönemde loğusa yatağının arkasına kur'an-kerim, yatağın altına soğan, sarımsak koyulur. İlkel toplumlardan itibaren açıklanamayan durumlara insanlar kendi koşullarında çözümler üretmişlerdir. Yüzyıllar öncesinden gelen kültürel etmenler, bazen olduğu gibi, bazen biraz değişime uğrayarak günümüzde varlıklarını sürdürmektedirler. Bruhl'a göre simge, her zaman temsil ya da ima ettiği şeyle arasında zihinsel yoldan kurduğumuz, gözlenebilen ya da nedensiz ve sözleşmesel bir ilişkiyi çağırıştırır. İlkel zihniyet hem mistik bir şekilde koşullandırılmış hem de görünmez varlıklara ulaşmak için belli şekilde simgelere başvurmaktadır. Simgeler, iklimlere çevreye mevcut malzemelere, geleneksel inançlara, kurumlara vb. göre farklılık göstermektedir (Bruhl 2006: 147, 175). Kısacası insanların üzerinde taşıdığı simgeler,

*Ankara Üniversitesi, Kültür Şube Müdürü,

bir yandan kosmosla diğ er yandan ait oldu ğ u toplulukla uzlaştırır (Eliade 2003:427-428). Alkarısı ya da albastı insanların kafasında kötölü ğ ün simgesidir. Kadınların doğ um sonrası hastalanması, anne ve bebek ölümleri, kötü ruh oldu ğ una inanılan “albastı” ya da “alkızı”nın saldırısına bağ lanmıştır. Alkızı ya da alkarısı, Anadolu’nun farklı yörelerinde al, albastı, alanası olarak tanımlanan genellikle lo ğ usa kadınlar ile yeni doğ muş bebeklere, ender olarak hamile kadınlara, gelinlere, güveylere, erkek yolculara ve atlara musallat oldu ğ u ve çeşitli sa ğ lık bozukluklarına, bazen de ölüme yol açtı ğ ı düşünölen periye verilen isimdir. Alkızının zararlı etkilerinden korunabilmek için farklı bölgelerde, ocaklı ailelerden birine ait eşyayı ya da süpürge, nazarlık, sarımsak gibi bir nesneyi, demir bir aleti lo ğ usa ya da bebe ğ in yakınına yerleştirmek, lo ğ usa odasında gece gündüz çera ğ yakmak, yastı ğ ında ya da üzerinde kırmızı kurdele ya da altın bulundurmak gibi önlemler alınır. Aslında alkarısı ya da alkızının ölümcül etkisi, yani al basması halk arasında lo ğ usa humması olarak bilinen doğ um sonrası enfeksiyonların tüm organları sarması ya da septimesiyle açıklanmaktadır (Emiro ğ lu vd. 2003:36-37). Kültürel etmenler, çeşitlilik göstermelerine ra ğ men yüzeyin altında evrensel bir takım ortak ögelere sahiptirler (Ateş 2001:19). Bu uygulamaya da pek çok kültürde rastlamak olanaklıdır. Örne ğ in Güney Asya’da lo ğ usa kadınların, doğ aüstü güçlerin kötölüklerine karşı korunmasız olduklarına inanılır (Griffith 2009:267). “Alkarısı” ya da “Alruhu” bütün Türk dünyasında mevcuttur. Lo ğ usa ve hamile kadınlara ve onların bebeklerine musallat oldu ğ una inanılır (Kalafat 2000: 85). Kırgız-Kazak Türkleri’nin inançlarına göre “albastı” iki tür olup biri “kara albastı”, diğ eri “sarı albastı”dır. Kara albastı, ciddi ve ağırbaşlı, “sarı albastı” ise hoppa, şarlatan ve yalancıdır. Gaziantep yöresinden alkarısının, gü r kızıl saçlı, iri-yarı bir kadın oldu ğ una inanılır (Kalafat 1996: 95). Albastı, tüfek sesinden korkar. Anadolu Türk hürafelerinde de “Alkarısı” veya “Albastı” lo ğ usa kadınlara musallat olur. Bazen yalnız kalan lo ğ usanın yanına peri kızları gelip ciğ erini alarak suya atarlarsa kadın ölü r. Eski Türk inançlarına göre “alkarısı tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renklerden korkar. Ocaklı adamların, demirci ustalarının mendili veya külahı “alkarısını” korkutmaya yeter. Bütün Türklerde albastı; dişi, hoppa ve yalancıdır (İnan 1972:168-171). Türk boylarının folklorunda demirci önemli yer tutmaktadır. Kazaklar lohusayı “albastı”dan korumak için ellerine çekiç ve bir demir parçası alıp bağ ırırlandı (İnan 1972:84). Eski Türklerde oldu ğ u gibi Anadolu’nun çeşitli yerlerinde bugün de albastı’ya yönelik aynı olmasa da benzer koruma önlemlerinin alınması sürdürölmektedir. Diğ er kültürlerde de Alkarısına benzeyen kötü ruhlar vardır. Yunan mitolojisinde yeni doğ an çocukları öldüren kadın Hera Lamiya’yı kıskanır. Çünkü Zeus Lamiya’yı sevmektedir. Lamiya, çocuklarını öldüren Hera’dan korumak için bir mağ araya sığınmış ve zamanla çocukları yaşayan bütün analara düş man kesilmiştir (Erhat 1996:191). Albastı inancı günümüzde de devam etmektedir. Bu kavramsal çerçevede araştırma, tarama ile yapılmış ve aşa ğ ıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır.

1.Lo ğ usaları, bebekleri ziyaret etme şekilleri etnik kimli ğ e göre de ğ işmekte midir?

- 2.Loğusalari ve bebekleri koruma şekilleri etnik kimliğe göre değişmekte midir?
- 3.Loğusalari birbirleriyle görüşmeleri etnik kimliklerine göre değişmekte midir?
- 4.Loğusalari, bebekleri ziyaret etme şekilleri doğum yerlerine göre değişmekte midir?
- 5.Loğusalari ve bebekleri koruma şekilleri doğum yerlerine göre değişmekte midir?
- 6.Loğusalari birbirleriyle görüşmeleri doğum yerlerine göre değişmekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi: Bu araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır.

Veri Setinin Oluşturulması: Araştırmanın örneklem grubu, 2007 nüfus sayımı temel alınarak (TÜİK 2007) örneklem büyüklüğü hesaplama formülüne göre saptanmıştır. 0,03 hata payı ile hesaplanan araştırmaya 159 evli kadının alınması uygun görülmüştür. Araştırma, Mardin'e bağlı 10 ilçe ve 17 köyde, 15 Haziran ve 25 Haziran 2009 tarihleri arasında uygulanan görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi: Veri değerlendirme aşamasında açık uçlu sorulardan elde edilen veriler kodlanmıştır. Kodlama işlemleri yapıldıktan sonra elde edilen veriler tek yönlü frekans tabloları halinde sunulmuştur. Karşılaştırma tablolarına yer verilerek yorumlanmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırma, Mardin'e bağlı 10 ilçe ve 17 köyde, 15 Haziran ve 25 Haziran 2009 tarihleri arasında 159 evli kadın ile kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Kadınlar 17-41 ve daha üst yaşları arasında yer almaktadır. Kadınların yarısı okula gitmemiştir. Yaklaşık 60 yaşlarında Kürt, Arap ve Yezidi kadınların alın ve çenelerinde döğmeler vardır. Kendileri bu döğmeleri sadece süs olarak yaptıklarını belirtmişlerdir.

BULGULAR VE YORUM

Tablo:1 Loğusa kadınları ve bebeklerini ziyaret etme

Loğusa kadınları ziyaret etme	Sayı	Oran
Herkes gelebilir	27	17,3
Kırkli kadınlar gelemez	114	73,1
Hem kırklı kadınlar hem erkekler gelemez	15	9,6
Toplam	156	100

Tablo 1'de görüşülen kadınların büyük çoğunluğu, kendileri de yeni doğum yapmış

ve kırk günü geçmemiş kadınların ziyarete gelemeyeceklerini belirtmişlerdir. Kadınların onda biri hem kırklı kadınların hem de akraba da olsa erkeklerin, yeni doğanı ve annesini ziyaret edemeyeceğini belirtmişlerdir. Görüşülen kadınların beşte biri doğum yaptıklarında ziyaretçi engellerinin olmadığını belirtmişlerdir. Kırklı kadınların yanına adet gören kadınların da aslında gelmemesi gerektiği ancak bu durum tespit edilemeyeceği için ziyaretçi kadının kendinin karar vereceğini belirtmişlerdir. Ortak görüş, adet dönemindeki kadınların da kırklı kadınların ziyaretine gelmemesi yönündedir. Arap ve Kürt kadınlar (Mardin Ömerli ilçesi), yas evinde gelenlerin loğusa kadınların ziyaretine gelemeyeceklerini belirtmişlerdir. Cenaze evinde çıktıktan sonra başka bir eve girip sonra kırklı kadının yanına ziyarete gelebilirler. Benzer uygulamaya Kumuk ve Avar da rastlanmıştır. Yas evinden gelen kadın, loğusa kadının yanına gelmemelidir. Aksi halde kadın kırk olur (Kalafat 1999: 123).

Tablo 2: Annenin ve bebeğin korunması

Annenin ve bebeğin korunma şekilleri	Sayı	Oran
Yastığının altına kuranı-kerim, muska	86	55,1
Özel bir şey yapmayanlar	6	3,8
Yastığının altına İncil ve haç	21	13,5
Kuran-kerim, makas, iğne, orak	22	14,1
İncil, haç, iğne, makas	21	13,5
Toplam	156	100

Tablo 2’de yeni doğanın ve annenin korunması için yalnızca kırklı kadınların ziyarete gelmemesi yetmiyor. Gücünü dinden ve gelenekten alan birtakım önlemler gerekiyor. Çocuk sahibi olan 156 kadından yalnızca altı kadın koruma amaçlı uygulamalar yapmadıklarını belirtmişlerdir. Müslüman Kürt ve Araplar, bebeğin ve annenin yastığının altına kuranı-kerim, özel olarak yazılmış muska koyarken bir kısmı bunlara makas, iğne, orak, çuvaldız iğnesi koymaktadırlar. Süryaniler; yastığın altına İncil, haç koymakta, bazıları İncil ve haç’a ek olarak iğne ve makas koyduklarını belirtmişlerdir. Bazı Kürt köylerinde kadınlar arasında olduğu gibi Yezidi kadınlar da kırk gün içine iğne koydukları suyu içiyorlar. Derik ilçesinde, bir evde keçi kılından elde ettikleri ip ile bebeğin ve annenin yatağı çevrilerek koruma altına aldıkları tespit edilmiştir. Kalmuk’larda ağ, doğum sırasında iblisler için bir savunma silahıydı. Sümer ve Sami dünyasında tanrılar her cins sihirsel bağlara (ip, düğüm, ağ) sahipti. Tanrıça Nisaksa hastalık iblislerini sihirsel iplerle bağlardı (Cıbroğlu 2004:137, 145). Keçi kılı ile kadını ve bebeği koruma altına almak o dönemden günümüze kadar gelmiş olabilir. Geçmişte iblisleri bağlamaya yarayan ağlar, günümüzde yenidoğanı ve annesini Alkarısından korumaktadır. İki kadın loğusa kadınları yanlarında bırakılan erkek ceketlerinin koruduğunu belirtmişlerdir. Loğusa kadını ve bebeğini, ailenin üyelerini nazardan korumak amacıyla Arapların kul-

landığı adıyla harmen (üzerlik), Araplar, Kürtler ve Süryaniler tarafından evin içinde yakılmaktadır.

Tablo 3: Kırklı kadınların görüşmeleri

Kırklı kadınların görüşmeleri	Sayı	Oran
Konuşmadan iğne değişimi	21	18,8
Birbirlerine iğne yollama	5	4,5
Konuşmadan evlerin dışında yakalarına iğne takma	3	2,7
Kırklı kadınların evden çıkmaması	23	74,1
Toplam	112	100

Tablo 3’de görüşülen kadınların büyük çoğunluğu, loğusa kadınların birbirleriyle görüşmemeleri gerektiğine inandıklarını ve görüşmediklerini belirtmişlerdir. Kadınlar konuşmak isterlerse belli uygulamaları yerine getirmektedirler. Doğum yapan kadınların birbirleriyle görüşmemesi gerektiğine inanan 112 kadından dördte biri hiçbir koşulda 40 gün dışarı çıkmamakta ve loğusa kadınlar ile görüşmemektedirler. Kadınların bazıları konuşmadan birbirlerine iğne vererek, birbirlerine iğne yollayarak ve evlerinin dışında birbirlerinin yakalarına iğne takarak bu engeli aşmaktadırlar. Bir arkadaşıyla iğne değişimi sırasında, arkadaşının iğneyi değişmeden konuşması nedeniyle bebeğinin öldüğünü belirten Süryani kadın bu ölüm olayından sonra diğer doğumlarında 40 gün dışarı çıkmadığını, loğusa kadınlarla görüşmediğini ve bebeğinin ölüm olayından sonra doğum yapan yakınlarının da loğusalıkları süresince dışarı çıkmadıkları öğrenilmiştir (60 yaşında Süryani kadın, Mardin).

Örneğin Midyat da, sosyo-ekonomik düzeyinin yüksek olduğu anlaşılan evde, Süryani bir ailenin 22 yaşındaki gelini, iki gün önce üçüncü kızını doğurduğu için evde hüzün bulunmaktadır. Kayınvalide, gelinin kırk gün dışarı çıkamayacağını ve erkek çocuğu olana kadar da doğurmaya devam edeceğini belirtmektedir. Bu uygulamalara Üsküp ve Makedonya’da bir çok Türk köyünde rastlanmaktadır. Loğusa kadın ve bebekleri yalnız bırakılmaz. Kırk gün çocuk eşikten dışarıya bırakılmaz (Kalafat 2000: 84-85). Aynı şekilde Hakkari yöresinde doğum yapan kadınların alkarısı ile karşılaşmamak amacıyla kırk gün dışarı çıkmaması bulgularımız ile örtüşmektedir (Kalafat 1996: 96).

Tablo 4: Etnik kökenlerine göre loğusa kadınları ve bebeklerini ziyaret etme

Anne ve bebeğin ziyaretine gelme	Kürt %	Arap%	Süryani %	Toplam %
Herkes gelebilir	59,3	22,2	18,5	100
Kırklı kadınlar gelemmez	34,2	34,2	31,6	100
Erkekler gelemmez	66,7	33,3	0	100
Toplam	41,7	32,1	26,3	100

P= ,014<,05 gruplara ilişkin yüzdeler arasındaki farklar anlamlı çıkmıştır.

Tablo 4’de Kürt kadınların yarısından fazlası, loğusa kadınların ziyaretine herkesin gelebileceğini belirtirken, Arap ve Süryani kadınların daha azı loğusa kadınların ve bebeklerinin ziyaretine engel konulamayacağını belirtmektedirler. Yaklaşık aynı oran da Kürt, Arap ve Süryani kadının loğusa kadınların birbirleriyle görüşemeyeceklerini belirttikleri saptanmıştır. Loğusa kadınların karşılaşmalarında ölümün ve hastalığın dışında sakıncıların bulunduğu belirtilmektedir. Örneğin iki loğusa kadından birisinin kızı diğerrinin oğlu olursa, kız çocuğunun huyları erkek çocuğuna geçeceğinden dolayısıyla erkek çocuğu güçsüz olacağından konuşmanın sakıncalı olacağına inanılmaktadır. Bu sakıncalarda dolayı loğusa kadınların birbirleriyle konuşmamaları gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 5: Etnik kökenlerine göre anne ve bebeklerin korunmaları

Anne ve bebeklerin korunmaları	Kürt %	Arap%	Süryani %	Toplam %
Yastığın altına Kuranı-kerim, muska	49,4	50,6	0	100
Yastığın altına İncil ve haç	0	0	100	100
Y. altına Kuran, makas, orak, iğne	77,3	22,7	100	100
Y. altına İncil ve haç, makas, iğne	0	0	100	100
Koruma uygulamayanlar	83,3	16,7	0	100
Toplam	41,7	32,1	26,3	100

P= ,000<,05 gruplara ilişkin yüzdeler arasındaki farklar anlamlı çıkmıştır.

Tablo 5’de loğusa kadınların ve bebeklerin korunmasında geleneksel uygulamaların nesnelere aynı iken, dinsel inançtan kaynaklanan farklılık olarak sadece kutsal kitaplar olarak görülmektedir. Dinsel farklılığa rağmen korumayan yönelik önlemler aynıdır. Orak eski Türklerden itibaren kullanılmaktadır. Günümüzdeki makas, bıçak, iğne kullanımları, büyük metal parçalardan dönüşmüş olabilir. İnan’a göre Türk boylarının folklorunda demir önemli yer tutmaktadır. Kazaklar lohusayı “albasti”dan korumak için ellerine çekiç ve bir demir parçası alıp bağırırlardı (İnan 1972:84). Loğusa kadınların ve bebeklerin korunmasına ilişkin Kızıltepe de, 28 yaşında üniversite mezunu Kürt kadın karşılaştığı hikayeyi örneklemektedir. Doğum yapan halası ile yalnız kaldıklarında iğne yada benzeri uygulamaları yapmadıkları için camlarının cinler tarafından taşlandığını anlatmaktadır. Taş atanların insan olabileceğini ya da bu konuda yanılmış olabileceğini kabul etmemektedirler.

Tablo 6: Etnik kökenlerine göre loğusa kadınların görüşme törenleri

Loğusa kadınların görüşmeleri	Kürt %	Arap%	Süryani %	Toplam %
Konuşmadan iğne değişimi	23,8	14,3	61,9	100
İğne yollama	60	40	0	100
Konuşmadan yakalarına iğne takma	33,3	66,7	0	100
Loğusa kadınların evden çıkmaması	43,4	45,8	10,8	100
Toplam	40,2	40,2	19,6	100

Tablo 6’da Süryani kadınlar arasında çoğunluğun loğusa kadınların birbirleriyle görüşebilmeleri için konuşmadan iğne değişimi gerçekleştirdikleri tabloya yansımıştır. Kürt kadınların, birbirleriyle konuşmaları için iğne yolladıkları, Arap kadınların en çok konuşmadan birbirlerinin yakalarına iğne takarak loğusa kadınlar arası konuşma yasağını kaldırdıkları bulgularda görülmektedir. Arap ve Kürt kadınların yarısına yakınının loğusalık dönemini evden dışarı çıkmadan geçirdikleri saptanmıştır. Üç kültürde de albastı’dan korunma nesnelere aynıdır. Uygulamada küçük farklılıklar görülmektedir.

Tablo 7: Doğum yerlerine göre loğusa kadınları ve bebeklerini ziyaret etme

Anne ve bebeğin ziyaretine gelme	Köy %	İlçe %	İl %	Toplam %
Herkes gelebilir	25,9	40,7	33,3	100
Kırlı kadınlar gelemes	57	29,8	13,2	100
Erkekler gelemes	46,7	53,3	0	100
Toplam	50,6	34	15,4	100

P= ,004<,05 gruplara ilişkin yüzdeler arasındaki farklar anlamlı çıkmıştır.

Tablo 7’de loğusa kadını ve bebeğini ziyarete gelenlere en az engeli köy doğumlular koymuşlardır. Köy doğumluların yarısından fazlası, loğusa kadınların ziyarete gelmediğini belirtmişlerdir. Köy ve ilçe doğumlular loğusa kadınların ve erkeklerin ziyaretine engel koymaktadırlar. Köylerden kentlere gidildikçe, insanlar farklı kültürler ile karşılaşarak kültürel değerlerinden uzaklaşmaktadırlar.

Tablo 8: Doğum yerlerine göre anne ve bebeklerin korunmaları

Anne ve bebeklerin korunmaları	Köy %	İlçe %	İl %	Toplam %
Yastığın altına Kurani-kerim, muska	58,6	39,1	2,3	100
Yastığın altına İncil ve haç	15	45	40	100
Y. altına Kuran, makas, orak, iğne	77,3	13,6	9,1	100
Y. altına İncil ve haç, makas, iğne	28,6	33,3	38,1	100
Koruma uygulamayanlar	33,3	0	66,7	100
Toplam	50,6	34	15,4	100

P= ,000<,05 gruplara ilişkin yüzdeler arasındaki farklar anlamlı çıkmıştır.

Tablo 8’de loğusa kadına ve bebeğine en az koruma uygulayanlar il doğumlular olarak tabloya yansımıştır. Köy ve kent doğumlular arasında alkızına karşı ciddi inanç farklılıkları görülmektedir. Şehir doğumlu Müslümanlar arasında albastının varlığına dair inançlar azalırken, kent doğumlu Süryaniler arasında albastıya karşı ciddi bir biçimde önlemlerin devam ettiği görülmektedir. Burada Süryani topluluğunun, cemaat ruhu ile hareket etmesi ve kendi aralarında kontrol mekanizmasının işlemesi geleneksel uygulamaların sürdürülmesinde önemli bir etken olabilir. Süryani topluluğunda Müslümanlar ile evlilik onay görmediğinden kültürel değerlerin değişimi kentlerde de olsa yavaş olabilir.

Tablo 9: Doğum yerlerine göre loğusa kadınların görüşme törenleri

Loğusa kadınların görüşmeleri	Köy %	İlçe %	İl %	Toplam %
Konuşmadan iğne değişimi	38,1	23,8	38,1	100
İğne yollama	60	40	0	100
Konuşmadan yakalarına iğne takma	33,3	66,7	0	100
Loğusa kadınların evden çıkmaması	62,7	34,9	2,4	100
Toplam	57,1	33,9	8,9	100

Tablo 9'a göre, loğusa kadınlara yönelik geleneksel uygulamalar Müslümanlar arasında köylerde devam etmektedir. Köylerdeki uygulamalar, ilçelere göre oran olarak yüksek olsa da ilçelerde de devam etmektedir. 30 yaşında Kürt kadın Derik ilçesinde yaşıyor. Evlenme yoluyla ilden gelmiş. "Alkarısı sarışın bir kadın. Açık saçık bir kadın olmalı. Aslı cin. Ben görmedim. Arkadaşım besmele çekmeden iş yaptığı için yüzü yamuldu. Metale gelemiyorlar. Loğusa kadınları ve bebekleri 40 gün yalnız bırakmayacaksınız" biçiminde değer yargısına sahip oldukları görülmüştür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Görüşülen kadınların büyük çoğunluğu, loğusa kadınların ziyarete gelemeyeceklerini belirtmişlerdir. Bulgulardan; loğusa kadınların, akraba da olsa erkeklerin ve yas evinde gelenlerin yeni doğanı ve loğusa kadını ziyaret edemeyeceği anlaşılmaktadır. Mardin bölgesinde, yeni doğanın ve annenin korunması için yalnızca bazı ziyaretçilerin engellenmesi yetmemektedir. Gücünü dini inançlardan ve geleneksel uygulamalardan alan birtakım önlemler de alınmaktadır. Bu geleneksel önlemler farklı etnik ve dinsel topluluklarda da ortak özellikler taşımaktadır. Anne ve bebeklerin korunmasında gelenekten gelen uygulamaların nesneleri (metal aletler) aynı iken, dinsel inançtan kaynaklanan farklılık olarak sadece kutsal kitaplar vardır. Etnik ve dinsel farklılığa rağmen uygulama aynıdır. Örneğin, Müslümanlar loğusa kadının ve bebeğinin yastığının altına kurani-kerim, özel olarak yazılmış muska, makas, iğne, orak, çuvaldız iğnesi koyarken, Süryaniler yastığın altına İncil, haç koymakta, bazıları İncil ve haç'a ek olarak iğne ve makas koymaktadırlar. Kürt ve Yezidi kadınların kırk gün içine iğne koydukları suyu içtikleri tespit edilmiştir. Keçi kılından elde ettikleri ip ile bebeğin ve annenin yatağı çevrilerek koruma altına alınmaktadır. Geçmişte iblisleri bağlamaya yarayan ağlar, günümüzde yenidoğanı ve annesini Alkarısından korumaktadır. Loğusa kadınların yanına Alkarısından kötülük görmemeleri için erkek ceketleri de bırakılmaktadır.

Doğum yapan kadınların ilk kırk gün birbirleriyle görüşmemeleri gerektiğine inanılmakta ve bu inanç pratikte Kürt, Arap ve Süryani kadınlar tarafından uygulanmaktadır. Ancak loğusa kadınların bazıları, konuşmadan birbirlerine iğne vererek, iğne yollayarak veya evlerinin dışında birbirlerinin yakalarına iğne takarak bu engeli aşmaktadırlar.

Köy ve kent doğumlular arasında albastının varlığına karşı farklı yaklaşımlar görülmektedir. Şehir doğumlu Müslümanlar arasında albastının varlığına dair inançlar azalırken, köylerde devam ettiği, buna karşılık şehir doğumlu Süryaniler arasında albastı'ya karşı önlemlerin devam ettiği görülmektedir. Loğusa kadınların birbirleriyle görüşmek için yaptıkları bu uygulamalar, üç kültürde de (Kürt, Süryani ve Arap) devam etmektedir. Loğusa kadınlara ve bebelere ilişkin inanç ve uygulamaların etnik ve dinselikten öte bölgesel özellik olduğu görülmektedir. Müslüman Kürt ve Araplar ile Süryani ve Yezidi topluluğunda büyük kentlerde yaşayan genç kadınların bazılarının bu tür uygulamalara önem vermedikleri görüşmeler sırasında saptanmıştır.

Mardin ili kendi içine kapalı köy-akraba topluluğudur. Kadınların % 40'ı akrabalayla evlidir. Toplumun içine kapalı olması, akraba evliliklerinin yaygın olması, eğitim düzeyinin düşük olması geleneksel değerlerin sürdürülmesinde önemli etkenlerdir. Bu inançlara dünyanın birçok yerinde rastlamak olanaklıdır. Alkarısına karşı önlemler, eski Türk inançları ile de örtüşmektedir. Kültürümüzde "Alkızı" imgesi ile ataerkil toplum yapısında, çeşitli sıkıntıların yol açabileceği psikolojik bir güçlük kültürel bir inanca dönüşmüştür. Orta Asyadan, Güney Asya'ya ve Balkanlara kadar uzanan bu inanç benzerliği, aynı fiziksel koşulların birbirine benzer kültürel etmenlerin yaratmasının sonucudur. Çünkü aynı coğrafi koşullarda benzer inançlar gelişmektedir. Alkarısı geleneksel kadınlık rollerini yerine getiren, çocuk doğuran loğusa kadını ve bebeğini yok etmeye çalışan düşman ve baştan çıkarıcı bir kadın olarak tasavvur edilmektedir. Diğer yandan Ocaklı adamların, demirci ustalarının mendilinin veya külahının "alkarısını" korkutmaya yetmesi dolayısıyla loğusa kadını kötü ruhtan koruması hatta erkek ceketinin bile koruması erkek egemenliğinin pratiklere yansımalarıdır. Kadınlar başıboş kalamazlar, bir erkeğin korumasına karşı gelen kadın "Alkarısı" da olmak üzere pek çok tehlikeye açık olmaktadır. Bu tehlikelerden korunmak için ocaklı adamların, adamlar loğusa kadınları bekleyemiyorsa ceketlerinin gücüne sığınmak gerektiğine inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ateş, Mehmet, *Mitolojiler ve Semboller (Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri)*, İstanbul: Aksiseda Matbaası, 2001
- Cıbroğlu, Yıldız, *Kadın Saçı Büyü ve "Türban"*, İstanbul: Payel Yayınları, 2004
- Emiroğlu, Kudret ve Suavi Aydın, *Antropoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003
- Eliade, Mircea, *Dinler Tarihine Giriş*, Çev: Lale Arslan, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003
- Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996
- Griffith, Laura B., *Practitioners, postnatal depression, and translation: An investigation into the representation of Bangladeshi mothers in the East End*, *Anthropology Medicine* Vol.16, No.3 December 2009, 267-278
- İnan, Abdülkadir, *Tarihde ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1972
- Kalafat, Yaşar, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları, Sosyal Antropoloji Araştırmaları*, Asam Yayınları, Ankara, 2000

- Kalafat, Yaşar, *Kırım-Kuzey Kafkasya, Asam Yayınları, Sosyal Antropoloji Araştırmaları*, Ankara, 1999
- Kalafat, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkez Yayını, Ankara, 2.Basım, 1996
- Levy-Bruhl, Lucien, *İlkel Topumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler*, Çev: Oğuz Adanır, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2006
- Morris, B (2004), *Din Üzerine Antropolojik İncelemeler, "Bir Giriş Metni"*, (Çev: T.Atay), İmge Kitabevi, 1.Basım, Ankara
- Özdamar, K, *SPSS ile Bio İstatistik*, Kaan Basımevi, 4. basım, İstanbul, 2007

Özet

Mardin'de, loğusalık döneminin, anne ve bebek için önemli ve tehlikeli bir dönem olduğuna inanılmaktadır. "Albastı" ya da "Alkarısı" olarak adlandırılan kötü ruhun, anne ve bebeğin hayatını tehlikeye sokacağı düşüncesi hakimdir. Bu nedenle loğusa kadına ve bebeğine yönelik korumalar ve yasaklamalar geliştirilmiştir. Yeni doğum yapmış ve kırk günü geçmemiş kadınları; loğusa kadınlar, erkekler, cenaze ya da yas evinde gelenler ziyaret edemezler. Müslüman Kürt ve Araplar, bebeğin ve annenin yastığının altına kuranı-kerim, muska, makas, iğne, orak, bıçak koymaktadırlar. Süryaniler ise İncil, haç, iğne ve makas koymaktadırlar. Loğusa kadınları ve bebeklerini makas ve iğne gibi metallerin koruduğuna inanılmaktadır. Bazı Kürt köylerinde olduğu gibi Yezidi kadınlar da kırk gün içine çuvaldız koydukları suyu içmektedirler. Alkarısı'na yönelik önlemler, dinsel boyutda değişse de, kültürlerde farklılık göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Albastı, kötü ruh, loğusa kadın

Abstract

In Mardin it is believed that the confined period (when the woman is in childbed) is an important and a dangerous period for the mother and her baby. The bad spirit which is called 'Albastı' or 'Alkarısı' is thought to imperil the mother's and the baby's life. Therefore there are protective measures and bans for the mother and her baby. The confined women themen the people who came from a house where there was a funeral or lament can't visit the women who gave birth to a child the first 40 days after birth. Kurdish and Arabic Muslims put the Koran, an amulet, a pair of scissors, a pin, a sickle or a knife under the pillow of the mother and the baby. The Syriac people, meanwhile, put the Bible, a cross, a pin or a pair of scissors. It's believed that metals like a pair of scissors or pins protect the women and their babies. Like in some Kurdish villages, the Yezidi women also drink the water in which they put a packing needle, for 40 days. The measures against 'Alkarısı' change considering the religious aspect but they don't change among the cultures.

Key Words: Albastı, bad spirits, confined woman